

Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач аспірантури і докторантури

Ірина Чистякова
03 » вересня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРИКО-ПАРТОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Спеціальність: 032 Історія та археологія

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Ступінь: освітньо-науковий (PhD)

Кваліфікація: доктор філософії (PhD) зі спеціальності

032 Історія та археологія

Мова навчання українська

Погоджено науковою радою Сумського
державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

« 03 » вересня 2025 р.

Голова

Віталій Анатолійович

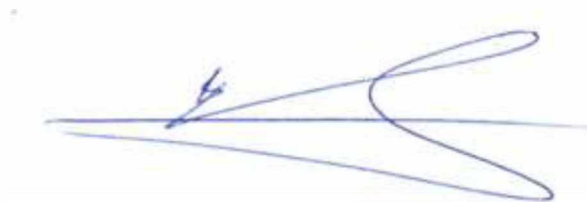
Розробник:

Кудінов Дмитро Валерійович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від «28 серпня» 2025 р.

Завідувач кафедри історії України
кандидат історичних наук, доцент

В'ячеслав ОЛІЦЬКИЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Аспірантура (доктор філософії)	Обов’язкова
		Рік підготовки:
2-й		
Семестр		
3-й		
Лекції		
16 год.		
Практичні, семінарські		
14 год.		
Самостійна робота		
60 год.		
Вид контролю: залік		
Загальна кількість годин – 90		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Курс Історико-партологічні дослідження розроблений для спеціальності **032 Історія та археологія**. Він є складовою підготовки аспірантів Навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин.

Мета вивчення навчальної дисципліни Історико-партологічні дослідження – розкрити сутність, значення та основні напрямки історичних студій громадських та партійних організацій.

Завданнями курсу є:

- з'ясувати сутність, основні ознаки і функції партій;
- окреслити історичний процес виникнення сучасних політичних партій;
- ознайомити аспірантів із актуальними напрямками історико-партологічних досліджень;
- виявити й обговорити міждисциплінарні та полідисциплінарні зв'язки історико-партологічних досліджень;
- визначити методологічні засади історико-партологічних досліджень;
- систематизувати знання про дослідження окремих засад функціонування партій та громадських організацій: управління, структура, програми, стратегія та тактика соціально-політичної боротьби, участь у виборчих перегонах;
- розкрити розвиток біографічних досліджень у контексті історико-партологічних студій;
- узагальнити значення історико-партологічних досліджень для історичної науки та для розвитку громадського суспільства.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК 1. Здатність до розв'язання комплексних проблем в галузі гуманітарних наук під час професійної або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до оволодіння загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, загального культурного кругозору, здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя в контексті неперервної фахової підготовки, дотримання у фаховій діяльності норм професійної етики, принципів академічної доброчесності, міжкультурної толерантності, керування загальнолюдськими цінностями

ЗК 2. Здатність до абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу, оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей при вирішенні дослідницьких і практичних завдань, володіння креативним способом мислення.

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення, аналізу і контекстуалізації значного обсягу наукової інформації з різних джерел, інтерпретацію результатів наукових досліджень.

ЗК 8. Здатність до оволодіння загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, загального культурного кругозору, здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя в контексті неперервної фахової підготовки, дотримання у фаховій діяльності норм професійної етики, принципів академічної доброчесності, міжкультурної толерантності, керування загальнолюдськими цінностями.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 1. Здобуття глибинних знань у галузі історії та археології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових історичних знань, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.

СК 2. Здатність збирати дані для історичного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх.

СК 3. Здатність аналізувати історичні явища з погляду фундаментальних історичних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.

СК 7. Здатність до історико-креативної діяльності в науково-інноваційній сфері.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для успішного освоєння аспірантом навчального курсу «Архівна евристика» передбачається інтеграція знань, умінь і навичок з таких дисциплін освітньо-професійної програми «Середня освіта: історія» другого

(магістерського) рівня: «Актуальні проблеми Азії і Африки», «Сучасна історія країн Європейського Союзу», «Дискусійні питання всесвітньої історії», «Історія Криму», «Становлення та розвиток української державності».

3. Результати навчання за дисципліною

Знання: періодизації та змісту історіографії всесвітньої історії та історіографії історії України Уміння: здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел для узагальнення результатів Комунікації: вибудувати та обґрунтовувати власну презентацію на основі проведеного наукового дослідження	ПРН 1	Виділяти загальнонаукові (філософські) компетентності, спрямовані на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору
Знання: історіософії, світоглядних відмінностей шкіл історії Уміння: здатність до пошуку, обробки й аналізу інформації з різних джерел для узагальнення результатів Комунікації: вибудувати та обґрунтовувати власну презентацію на основі проведеного наукового дослідження.	ПРН 2	Демонструвати системний науковий світогляд, уміння креативно мислити, формулювати висновки і розробляти рекомендації з використанням новітніх технологій у розв'язанні поставлених завдань
Знання: методів наукового дослідження, методів історіографічного дослідження та джерелознавчого аналізу Уміння: використовувати різні методи для отримання знання	ПРН 3	Узагальнювати, критично мислити й аналізувати явища та проблеми, які вивчаються
Знання: наукова ерудиція, спеціальні знання з всесвітньої історії, історії України, історіографії та спеціальних історичних дисциплін Уміння: навички історіописання, структурувати текст, виділяти об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження	ПРН 4	Вміти готувати наукові тексти та доповіді, доступно, на високому науковому рівні доносити сучасні наукові знання та результати досліджень до професійної та непрофесійної спільноти
Знання: уявлення про методологію історичних досліджень Уміння: використовувати методи наукового дослідження в історичних наративах	ПРН 10	Вміти інтегрувати існуючі методики та методи досліджень та адаптувати їх для практичного виконання поставлених завдань
Знання: періодизації та змісту історіографії всесвітньої історії та історіографії історії України Уміння: використовувати історіографічний та джерелознавчий аналіз при ознайомленні з літературою Комунікація: можливість якісно презентувати відповідь та відстоювати власну думку від час відповіді	ПРН 15	Орієнтуватися в масиві наукової літератури з вітчизняної історії, систематизувати науковий матеріал, критично аналізувати історичні джерела та історичні праці

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A 90 – 100 Відмінно	Аспірант: володіє теоретичними знаннями з курсу, досконало знає практичний матеріал (вільно ним оперує, грамотно застосовує); вміє використовувати набуті знання та вміння у практичній діяльності; викладає теоретичний матеріал логічно, послідовно й переконливо; грамотно оперує понятійно-термінологічним апаратом.
B 82 – 89 Добре	Аспірант виявляє повні, систематичні знання із дисципліни, має здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Швидко опрацьовує та засвоює матеріал, оперує понятійно-термінологічним апаратом. Але разом із тим допускає неточності, робить незначні помилки.
C 74 – 81 Добре	Аспірант виявляє повні знання із дисципліни, має здатність до самостійного оновлення знань. Демонструє певні навички та уміння під час практичних занять, але оригінальність і креативність виявляється обмежено (допускає певні помилки та неточності тощо).
D 64 – 73 Задовільно	Аспірант виявляє знання основного матеріалу, має обізнаність з профільною літературою, намагається аналізувати наукові праці та концепції, робити висновки, але при цьому допускає грубі помилки і не може переконливо викласти матеріал щодо заданої теми.
E 60 – 63 Задовільно	Аспірант виявляє знання основного навчального матеріалу в обсязі, задовільному для подальшої фахової діяльності. Практична підготовка загалом відповідає вимогам, аспірант демонструє певні навички, але форма виступу нестабільна, є помітні погрішності методологічного характеру.
F 35 – 59 Не задовільно	Аспірант емоційно скутий, не впевнений у своїх відповідях. Не розуміє основної сутності завдання, не може зробити висновки й узагальнення. Виступ невиразний та непереконливий.
FX 1 – 34 Не задовільно	Недбалість аспіранта щодо власної підготовки. Не має впевнених знань з курсу. Не демонструє належної форми публічного виступу та необхідних практичних навичок.

5. Розподіл балів

Поточний контроль								Разом	Загальна сума
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8		
Поточний контроль									100
9	8	8	9	8	9	9		60	
Контроль самостійної роботи									
5	5	5	5	5	5	5	5	40	

6. Структура та обсяг навчальної дисципліни

6.1. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього	у тому числі		
		Лекції	Практ.	Самост.
Тема 1. Сутність, ознаки та класифікація політичних партій	12	2	2	8
Тема 2. Історія та теорія політичних партій	11	2	2	7
Тема 3. Етапи історичного розвитку партій	10	2	2	6
Тема 4. Розвиток теорії політичних партій і партійних систем	12	2	2	8
Тема 5. Дослідження діяльності політичних партій наприкінці XIX – на початку XX ст. на території України	11	2	2	7
Тема 6. Українські партії під час Української революції та в міжвоєнний період: історіографія	12	2	2	8
Тема 7. Комуністична партія України як об'єкт наукових студій в радянській та пострадянській історіографії	12	2	2	8
Тема 8. Розвиток партійної системи України в 1990–2020-ті роки як об'єкт історичного та політологічного дискурсу	10	2		8
Усього годин	90	16	14	60

6.2. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Сутність, ознаки та класифікація політичних партій	2
2	Історія та теорія політичних партій	2
3	Етапи історичного розвитку партій	2
4	Розвиток теорії політичних партій і партійних систем	2
5	Дослідження діяльності політичних партій наприкінці XIX – на початку XX ст. на території України	2
6	Українські партії під час Української революції та в міжвоєнний період: історіографія	2
7	Комуністична партія України як об'єкт наукових студій в радянській та пострадянській історіографії	2
8	Розвиток партійної системи України в 1990–2020-ті роки як об'єкт історичного та політологічного дискурсу	2
Разом		16

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Сутність, ознаки та класифікація політичних партій	2
2	Історія та теорія політичних партій	2
3	Етапи історичного розвитку партій	2
4	Розвиток теорії політичних партій і партійних систем	2
5	Дослідження діяльності політичних партій наприкінці XIX – на початку XX ст. на території України	2
6	Українські партії під час Української революції та в міжвоєнний період: історіографія	2
7	Комуністична партія України як об'єкт наукових студій в радянській та пострадянській історіографії	2
Разом		14

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Сутність, ознаки та класифікація політичних партій	8
2	Історія та теорія політичних партій	7
3	Етапи історичного розвитку партій	6
4	Розвиток теорії політичних партій і партійних систем	8
5	Дослідження діяльності політичних партій наприкінці XIX – на початку XX ст. на території України	7
6	Українські партії під час Української революції та в міжвоєнний період: історіографія	8
7	Комуністична партія України як об'єкт наукових студій в радянській та пострадянській історіографії	8
8	Розвиток партійної системи України в 1990–2020-ті роки як об'єкт історичного та політологічного дискурсу	8
Разом		60

7. Засоби діагностики та форми контролю

7.1. Засоби діагностики результатів навчання

Наукові есе, наукові статті, відгуки-рецензії, підготовлені аспірантами дослідницькі проекти, презентації результатів виконаних досліджень, виступи, організація дискусії на наукових конференціях тощо; підготовка папки дослідника з алгоритмом роботи з науковим текстом.

7.2. Форми контролю

Форми поточного контролю: усна або письмова з такими видами: групове та індивідуальне опитування, контрольна (самостійна) робота, індивідуальна або групова презентація виконаного завдання, підготовка й демонстрування презентацій із аналізованих проблем, онлайнове та письмове тестування.

Форма підсумкового семестрового контролю: підсумкова залікова оцінка може бути виставлена за поточного оцінювання – за сумою балів, набраних студентом на практичних заняттях. Сума балів за всі види робіт визначається в межах 100 балів.

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Богашева Н. Відносини держави і політичних партій в Україні: конституційно-правові аспекти. К.: Логос, 2012. 446 с.
2. Головченко В. Від «Самостійної України» до Союзу визволення України: Нариси з історії української соціал-демократії початку ХХ ст. Харків: Майдан, 1996. 190 с.
3. Головатий М. Ф. Класи і партії: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Персонал, 2008. 144 с.
4. Гонюкова Л. Політичні партії як інститут державної політики та управління: теоретико-методологічний аналіз / за наук. ред. д-ра політ. наук Л. Є. Шкляра. К.: НАДУ, 2009. 392 с.
5. Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості: Монографія. К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф. Кураса НАН України, 2011. 396 с.
6. Закон України «Про політичні партії в Україні». *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 23. С. 118.
7. Іваницька С. Г. Українська ліберально-демократична партійна еліта: «колективний портрет» (кінець ХІХ – початок ХХ століття). Запоріжжя: Просвіта, 2011. 452 с.
8. Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014–2017 рр. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2018. 168 с.

9. Ковальчук В. Теоретико-методологічні засади вивчення політичних партій. *Студії політологічного центру «Гене́за»*. 1995. № 2. С. 76–81.
10. Колесник В. Ф., Могильний Л. П. Українські ліберально-демократичні партії в Російській імперії на початку ХХ століття: Монографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 244 с.
11. Кривобок О. П. Діяльність політичних партій та організацій на півночі Лівобережної України в кінці ХІХ – на початку ХХ ст.: монографія. Ніжин: Вид-во НДУ ім. Гоголя, 2011. 202 с.
12. Кучерепа М., Цецик Я. Українські національні партії на Волині (1921–1939 роки). Луцьк : Волинський національний університет ім. Л. Українки, 2011. Ч. 1. 303 с.
13. Лебеденко О. М. Анархізм в Україні (ХІХ – початок ХХ ст.). К.: Б. в., 1994. 76 с.
14. Маля М. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії 1917–1991. К.: Мегатайп, 2000. 608 с.
15. Наумов С. О. Український політичний рух на Лівобережжі (90-і рр. ХІХ ст. – лютий 1917 р.): монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2006. 344 с.
16. Обушний М. І., Примуш М. В., Шведа Ю. Р. Партологія: Навч. Посібник / За ред. М. І. Обушного. К.: Арістей, 2017. 432 с.
17. Остапець Ю., Шестак Н., Дудінська І. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних структур: Монографія / Серія «*Studia Regionalistica*» / № 9; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». Ужгород: ЗІППО, 2016. 252 с.
18. Павко А. І. Політичні партії, організації в Україні: кінець ХІХ – початок ХХ століття: зародження, еволюція, діяльність, історична доля. Кінець ХІХ століття – лютий 1917 р. К.: Знання України, 1999. 248 с.
19. Палінчак М., Остапець Ю., Лешанич М., Особливості процесу інституалізації політичних партій і партійної системи України в умовах демократичного транзиту. Монографія. Ужгород . Поліграфцентр “Ліра”. 2021. 240 с.
20. Перегуда Є. В. Панібудьласка В. Ф., Семко В. Л. Політологія: навчальний посібник. К.: КНУБА, 2011. 216 с.
21. Політичні партії України / за ред. проф. В. М. Якушика; авторський колектив: О. П. Голобуцький, Т. Г. Криворучко, В. О. Кулик, В. М. Якушик. К.: Кобза, 1996. 142 с.
22. Політичні партії України: в 3 т. / уклад. Ю. Шайгородський. К.: Укр. Центр політичного менеджменту, 2005. Т. 1. 876 с.; Т. 2. 900 с.; Т. 3. 872 с.
23. Політичні партії України у парламентській виборчій кампанії 2012 року: колективна монографія / за ред. М. С. Кармазіної. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2013. 400 с.
24. Примуш М. В. Політичні партії: історія та теорія: навч. посібн. К.: Професіонал, 2008. 416 с.
25. Романюк А., Шведа Ю. Партії та електоральна політика. Львів: ЦПД – «Астролябія», 2005. 348 с.
26. Рудич Ф. М. Політологія: підручник. К.: Либідь, 2009. 480 с.

27. Савченко В. А. Махно. Харків: Фоліо, 2005. 415 с.
28. Солдатенко В. Ф. Революційна доба в Україні (1917–1920 роки): логіка пізнання, історичні постаті, ключові епізоди. К.: Парламентське вид-во, 2011. 568 с.
29. Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.). Енциклопедичний довідник / За ред. М.Кармазіної. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2012. 588 с.
30. Українські ліві: між ленінізмом і соціал-демократією / за ред. О. Гараня, О. Майбороди. К.: КМ Academia, 2000. 256 с.
31. Федьков О. М. Політичні партії і селянство в 1905–1907 роки (діяльність партійних та непартійних організацій в селах Правобережної України): Монографія. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2007. 248 с.
32. Федьков О. М., Магась В. О. «Селянству – владу і землю!» Всеросійський селянський союз в Україні (1905–1907 рр.): монографія. Кам'янець-Подільський: КПУ ім. Івана Огієнка, 2011. 272 с.
33. Федьков О. М. Українська соціал-демократична спілка на початку ХХ ст.: у пошуках ідейно-політичної ідентичності: монографія. Кам'янець-Подільський: КПУ ім. І. Огієнка, 2017. 600 с.
34. Хімченко О.Г. Політичні партії і виборчий процес в умовах розбудови демократичного суспільства: навч. посібник. К.: Професіонал, 2006. 208 с.
35. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем: навч. посібник. Львів: Тріада плюс, 2004. 528 с.
36. Шведа Ю. Р. Політичні партії. Енциклопедичний словник. Львів: Астролябія, 2005. 488 с.
37. Шляхтун П. П. Політологія (теорія та історія політичної науки): підручник. К.: Либідь, 2002. 576 с.
38. Яневський Д. Політичні системи України 1917–1920 років: спроби творення і причини поразки. К.: Дух і літера, 2003. 776 с.

Додаткові:

1. Бабічева О. С. Анархічний терор в Україні на початку ХХ століття. *Інтелігенція і влада: Громадсько-політичний науковий збірник*. 2007. Вип. 9. Серія: історія. С. 9–20.
2. Балашова О. Дослідження партійної системи через призму кількісної методології. *Політичне життя*. 2018. № 2. С. 5–13.
3. Бодуен Жан. Вступ до політології. К.: Основи, 1995. 174 с.
4. Борисенко В. Й., Непорожня Г. А. Суспільно-політична діяльність учителів і учнівської молоді України в 1900 – першій половині 1907 рр. К.: НПУ, 2002. 151 с.
5. Бусленко В. Особливості функціонування політичної опозиції в регіонах України після виборів до рад 2006 р. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія*. 2010. Випуск 14. С. 74–78.

6. Войтків В. Парти́йна система України: етапи становлення та їх особливості. *Політичний менеджмент*. 2007. № 2. С. 114–122.
7. Ворона П. Особливості партійної системи Франції. *Політичний менеджмент*. 2009. № 4(37). С. 134–142.
8. Ганжа А. Неопатримоніальний політичний режим в Україні 2010–2015: аналіз функціонування політичної системи. *Вісник ХНУ імені 224 В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2015. Випуск 28. С. 56–62.
9. Гарань О., Бельмега В. Ліві та лівоцентристські партії в Україні / Фонд ім. Фрідріха Еберта: Представництво в Україні. 2010. 32 с.
10. Глушкова Л. В. Соціал-демократичний рух в Україні в 90-роках ХХ століття: історіографія проблеми. *Грані*. 2002. № 1 (21). С. 83–90.
11. Демчишак Р. Проблема сутності політичних партій у працях класиків світової та української партології. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2009. № 21. С. 6–10.
12. Держава, влада та громадянське суспільство у документах політичних партій України (кінець 1980–2011 рр.) / Керівник проекту – М. С. Кармазіна. К.: ІНіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 808 с.
13. Дірявка Ю. П. Утворення Української Комуністичної партії – важлива подія в політичному житті України у I пол. 20-х рр. ХХ ст. *Грані*. 2006. № 2. С. 31–34.
14. Донченко С. П. Доля лібералізму в Україні початку ХХ століття. *Грані*. 2005. № 6. С. 32–36.
15. Дубінський В. А., Федьков О. М. Аграрне питання в політичних концепціях українських партій і громадських організацій Наддніпрянщини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2012. 256 с.
16. Жерноклеєв О., Райківський І. Лідери західноукраїнської соціал-демократії. Політичні біографії. К.: Основні цінності, 2004. 283 с.
17. Зеленько Г. Довіра до суспільно-політичних інститутів в Україні і наслідки її дефіциту для України. *Studia Politologia Ucraino Polona*. Випуск 8. Житомир – Київ – Краків, 2018. С. 108–118.
18. Іваницька С. Г. Катеринославські кадети в період Першої російської революції 1905–1907 рр. (за матеріалами Державного архіву Російської Федерації). *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2012. Вип. XXXII. С. 150–160.
19. Іваницька С. Г. Проблема партійних взаємовідносин в українському політичному соціумі початку ХХ століття очима радикал-демократів. *Наукові праці історичного факультету ЗДУ*. 2003. Вип. XVI. С. 115–124.
20. Кармазіна М. Політичні партії України у процесі виборів Президента України у 2019 р.: кількісно-якісний аналіз участі. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2019. № 1. С. 4–32.
21. Коломієць С. М. До питання історії виникнення Партії соціалістів-революціонерів (середина 90-х рр. – серпень 1900 рр.). *Література та культура Полісся*. 2010. Вип. 60. С. 72–82.

22. Краснова М. Феномен «партія влади» у пострадянських порядках. Українська специфіка. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2014. № 1111. С. 66–71.
23. Кривобок О. П. Анархісти на Північному Лівобережжі України на початку ХХ ст. *Література та культура Полісся*. 2008. Вип. 41. С. 226–235.
24. Кривобок О. Консервативно-націоналістичні загальноросійські політичні партії на Чернігівщині на початку ХХ століття. *Український історичний збірник*. 2008. Вип. 11. С. 159–172.
25. Кривобок О. Ліберальні партії Російської імперії на півночі Лівобережної України у 1905–1907 роках. *Сіверянський літопис: Всеукраїнський науковий журнал*. 2008. № 3. С. 120–136.
26. Кривошея В. Сучасні політичні партії в Україні та їх класифікація за участю у виборах. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2010. № 4. С. 125–156.
27. Кудінов Д. В. Аграрні програми українських політичних партій напередодні і в період буржуазно-демократичної революції 1905–1907 рр. *Сумська старовина: Науковий журнал з історії та культури України*. 2007. № XXIII. С. 36–47.
28. Кудінов Д. В. Бездержавники й українське селянство в 1900-х роках: до історіографії проблеми. *Сумський історико-архівний журнал*. 2015. № XXIV. С. 20–28.
29. Кудінов Д. В. До питання про існування Сумського осередку РУП–УСДРП в період революції 1905–1907 рр. *Красзнавство: науковий журнал*. 2018. № 3. С. 150–158.
30. Кудінов Д. В. Свідoctва пропаганди українських партій серед селян Курщини в 1905 році (за документами Державного архіву Курської області). *Сумська старовина: Всеукраїнський науковий історичний журнал*. 2017. № L. С. 46–56.
31. Кудінов Д., Пархоменко В. Сумський відділ Союзу 17 жовтня: формування та діяльність (1905–1914 рр.). *Український історичний журнал*. 2022. № 5. С. 97–111.
32. Кудінов Д. В. Формування й діяльність відділів Союзу руського народу у Сумському повіті. *Сумські історико-краєзнавчі студії. Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (1 грудня 2022 р., Суми)*. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. С. 252–261.
33. Лебедюк В. Типологія партійних систем: минуле і сьогодення. *Політичний менеджмент*. 2013. № 59. С. 60–70.
34. Левенець Ю. А. Ліворадикальні партії в Україні напередодні жовтневого перевороту. *Український історичний журнал*. 1992. № 3. С. 23–31.
35. Лешанич М. Особливості інституціоналізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея*. 2019. Вип. 147 (№ 8). Ч. 3. Політичні науки. С. 48–53.
36. Магась В. О. «Селянська республіка» на Сумщині в роки Першої російської революції. *Інтелігенція і влада: Громадсько-політичний науковий збірник*. 2008. Вип. 11. Серія: історія. С. 44–53.

37. Меркотан К. Трансформація європейських партійних систем: уроки для України. *Політичний менеджмент*. 2007. № 3. С. 147–159.
38. Михальський І. С. Висвітлення діяльності українських політичних партій Наддніпрянської України в газеті «Діло» (1900–1907 рр.). *Вісник Київського національного університету. Серія: історія*. 1999. Вип. 48. С. 22–25.
39. Міхновський М. Самостійна Україна; Справа української інтелігенції. К.: МАУП, 2007. 352 с.
40. Назаров М. Домінуюча партія як інструмент інституціалізації політичного процесу. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна, серія «Питання політології»*. 2016. Випуск 30. С. 35–61.
41. Наумов С. О. Братство тарасівців. *Український історичний журнал*. 1999. № 6. С. 55–63.
42. Недюха М., Михайлич О. Ідеологія як критерій класифікації політичних партій. Ідеологія як критерій класифікації політичних партій. *Політичний менеджмент*. 2006. № 2. С. 45–53.
43. Остапець Ю., Литьо Г. Вплив президентських і парламентських виборів 2019 року на акторний склад та конфігурацію партійної системи України. *Вісник Львівського університету. Серія Філософсько-політологічні студії*. 2019. Випуск 26. С. 159–170.
44. Пиріг М. Національне питання у діяльності українських ліворадикальних сил Польщі: 20-ті рр. XX ст. *Гілея*. 2013. Випуск 75 (№ 8). С. 57–59.
45. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України 9 квітня 2015 року № 317-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 26. Ст. 219.
46. Рябов С. Г., Томенко М. В. Основи теорії політики. К.: Тандем, 1996. 192 с.
47. Сіталова Н. О. Терористична діяльність есерів Південної України (1902–1907 рр.). *Вісник Дніпропетровського університету*. 2007. № 6. С. 46–50.
48. Сергєєв В. Стратегічне управління політичними партіями. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 113–121.
49. Солдатенко В. Гетьманат П. Скоропадського як каталізатор радикалізації позицій українських політичних партій. *Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць*. 2013. Вип. 7. С. 24–40.
50. Соляр І. Культурно-просвітницька діяльність національнодержавницьких партій Західної України у 1920-х рр. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія “Історія”*. Тернопіль, 2010. Вип. 2. С. 75–79.
51. Старинець О. Г. Виникнення організацій конституційно-демократичної партії (партії народної свободи) в Україні (жовтень 1905 – лютий 1906 рр.). *Український історичний журнал*. 1995. № 6. С. 36–46.
52. Токвіль, А. де. Про демократію в Америці. К.: Всесвіт, 1999. 590 с.
53. Федьков О. М., Дубінський В. А. Формування аграрних програм українських соціалістичних партій Наддніпрянщини на початку XX ст. *Збірник наукових праць «Політологічні студії»*. 2010. Вип. 1. С. 114–131.

54. Футала В. Діяльність українських політичних сил у міжвоєнній Польщі (1921–1939): проблеми і напрями наукових досліджень. *Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість* : зб. наук. праць / 232 відп. ред. М. Литвин / Національна академія наук України, Ін-т українознав. ім. І. Крип'якевича. Львів, 2010–2011. Вип. 3–4. С. 268–291
55. Шморгун П. М. Політичні партії України на початку XX ст.: соціальний склад, чисельність, типологія. *Наукові праці з питань політичної історії: Республ. міжвідомч. наук. зб.* / [відпов. ред. В. П. Горшков]. К.: Либідь, 1992. Вип. 172: Політичні партії на Україні (1905–1925 рр.). С. 14–26.
56. Якименко, Ю. Особливості еволюції партійної системи України у 2004 – 2007 роках. *Політичний менеджмент*. 2008. № 2(29). С. 89–100.
57. Immonen H. The Agrarian Program of the Russian Socialist Revolutionary Party. 1900–1914. Helsinki: Finnish Yistorical Society, 1988. 169 p.

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Навчальні аудиторії, які обладнанні для проведення лекційних і семінарських занять.
2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.